

Karolina Světlá: Vesnický román (1867)

Kateřina Burgetová

(Gymnázium Elišky Krásnohorské, Praha)

Lektoroval:

PhDr. Ladislav Futtera,
ÚČL AV ČR, Praha

Tato *Dílna České knihnice* vznikla v rámci projektu Rozvoj kapacit Ústavu pro českou literaturu AV ČR pro výzkum a popularizaci, CZ.02.2.69/0.0/0.0/18_054/0014701, který je spolufinancován Evropskou unií.

Dílny České knihnice jsou rozšířením edice *Semináře České knihnice* a přinášejí sadu úloh včetně řešení vztahujících se k jednotlivým svazkům vydaným v ČR. Mají sloužit k přímému využití ve výuce. *Dílny České knihnice* jsou lektorovány a redakčně zpracovány.

Výukové materiály ke svazku *Vesnický román* Karoliny Světlé jsou volně ke stažení zde <https://www.kniznice.cz/component/k2/503>

Verze publikace: VI/2022

Volně ke stažení na:

www.kniznice.cz/pro-skoly

Vydal

Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.,

Na Florenci 1420/3, 110 00 Praha 1,

www.ucl.cas.cz, v Praze roku 2022

jako 12. svazek edice *Dílna České knihnice*.

Redigovala Petra Hesová.

© Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2022

Edici *Dílna České knihnice* řídí Robert Kolár.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

První ukázkou si třída přečte společně a poté následuje společná diskuse. Úkol č. 9 **Ukázky 1** lze zpracovat také prostřednictvím dramatizace: učitel/ka vybere ze třídy dva žáky, jeden bude představovat matku a přečte z ukázky její slova druhému, který bude hrát jejího syna, jenž se hodlá ženit. Syn může předtím zaimprovizovat a oznámit matce vlastními slovy, jak vyřešil svoji situaci. Poté oba žáci dostanou otázky podle své role: Jak ses cítil v roli syna, jak vnímáš chování matky? Matka: Jak jsi se cítil/a v roli matky? Jaká je tato matka? Do diskuse se mohou zapojit i ostatní žáci z „publika“. Práci s **Ukázkou 2** lze potom zadat jako skupinovou práci pro středně velké skupiny 4–5 studentů. Skupina si zvolí moderátora, který organizuje skupinovou diskusi. Studenti by se měli snažit prodiskutovat zadané otázky a domluvit se na společné odpovědi. Poté si zvolí mluvčího, který bude prezentovat názor skupiny.

Konečně mu pravila hlasem chvějícím se:

„Pravdať, že jsem se bála a děsila, aby tě nevzali páni na vojnu, ale věz, že bych tě viděla desetkrát raději v šatech vojenských než nášlapkem hrdé, bohaté ženy. Uvázl jsi v horším otroctví. Co to pravíš? Couvnout že tedy chceš, když se mi nechce rychtářky za nevěstu? Takové řeči bych se nebyla věru do tebe nadála! Tys jí slíbil, že budeš jejím, a k danému slovu musíš stát, i kdybys hned věděl, že nebe za to na tebe spadne, jinak nejsi synem mým. Teď ti jako muži poctivému jiného již nezbyvá, než abys snášel, čeho bůh na tebe sešle, a setrval...“

Na svatbu synovu Jirovcová nešla.

„Vy jste si syna mého namluvila beze mne,“ odpověděla rychtářce, „můžete si ho tedy také beze mne vzít.“

Rychtářku bodalo velmi pohrdání chudé ženy. Myslela si, že nebude Jirovcová ani vědět, jak ji má radostí oslovit, aby jí děkovala za štěstí synovo. Zatím koukala zkormouceněji, než kdyby jí ho byli odvedli. Nedala však svou mrzutost znát. Se smíchem se o tom zmiňovala, že měla Jirovcová odjakživa zvláštní moudrost, při níž jí musí člověk již nechat. Tvářila se, jako by považovala za přemrštěnou skromnost a nesmělost, že se k ní stěhovat nechce a od ní ničehož nepřijímá. Antoš ji horlivě potvrzoval v domněnce té, byl rád, že si žena matčino chování takto vykládá a uraženou se necítí vyhýbavou chladností její.

Když porodila rychtářka Antošovi do roka syna tak krásného, že chodili se lidé zdaleka naň dívat, a za rok druhého, možná-li ještě krásnějšího, tu nebylo snad v žádném stavení v celých horách tak veselo jako na statku, kde nepřestávali ani teď lidé říkat „u rychtářů“, ač měli dávno již hospodského zvoleného za nového rychtáře.

Jirovcová přišla pokaždé na křest do kostela a pokaždé tam plakala, až jí srdce usedalo; Antoš nemohl vyzvědět, zdali radostí nebo žalem. Na hostinu do statku se nedostavila ani ponejprv, ani podruhé.

„Myslí, chudák, že je nám sprostá,“ omlouvala ji rychtářka pokaždé hostem. Ale v srdci jejím počala vznikat zášť proti „mudrlantce“, která jí byla tak málo za to povděčna, že syna jejího k sobě povýšila. Rychtářka se z toho sobě nevyznala, ale cítila dobře, proč asi jí projevuje nevážnost a nespokojenost; vždyt byly náhledy a zásady Jirovcové dosti známy ve vsi. Myslela někdy, že musí tchyni něco za to udělat, že s ní nakládá, jako by již nebyla tím, čím bývala, aspoň ne v očích jejích, ale neoddávala se nikdy dlouho takovému trapnému rozjímání. Měla teď o jiném co přemýšlet, o něčem důležitějším, líbeznějším a příjemnějším – jak by se líbila mladému muži svému.

Rychtářka omladla svými syny, květla jako karafiát. Strojila se teď, že se musily všechny dívky před ní schovat, počala s nimi vůbec v každém ohledu závoditi. Kdo ji znal za živobytí rychtářova, nebyl by ji teď zajisté poznal; byla změněna do podoby, do chování, do povahy. Usedlost a povážlivost od ní valně odstupovaly. Jindy se na nikoho téměř nepodívala; bylo-li jí po návsi jíti, dávala na sobě každým krokem a pohledem záležeti; teď koukala po všech lidech, jestliže ji každý vidí a jí se obdivuje. V kostele byla vždy nejpřednější, pokaždé měla něco nového na sobě. Takové látky, takové fábory, takové krajky, jaké mívala rychtářka na sobě, nebyly dosud v horách vídány.

Karolina Světlá: Vesnický román. Praha–Brno, Host 2019, s. 40–41.

Od té chvíle, co přivedla rychtářce pouhá jen lehkomyšlnost toto obvinění na jazyk, odstěhoval se mír navždy od rychtářů. Antoš vyjel, jako by ho byla uštkla, a zbledl tak strašlivě, že se toho i ona zalekla. Opanoval se vší mocí, aby nevyřknul, co mu vnuknul první hněv. Nemohl si nikterakž představit, kterak v ní vznikla tato myšlénka. Tolikrát ho plísnila jako hoch, že si z děvčat tak málo dělá, a teď, co byl mužem jejím, se naň zas nemálo horšivala, že tak nerad s ní chodívá k muzikám. Vytáhla-li ho přec do hospody, tu nikdy netančil, ač děvčata k němu přibíhala, aby s nimi šel do kola. Mrzela se naň, že s nimi nejde; nebo nemohla také tančit, nechtěla-li, aby ji lidé za to pomluvili. A přec by byla tak ráda v kole ukázala svoje pěkné šaty, i že se umí ještě otáčet jako mladé děvče. Při takových výčitkách najednou takové obvinění! Antoš nevěděl, má-li se více divit její zpozdilosti nebo její zlomyslnosti. Nahlédl konečně, že ho asi trápí jen pro svoje vyražení.

Rychtářku ale znova dopálilo, že muž i tyto nájezdy mlčelivě snáší. Chtěla, aby se s ní pustil do hodné hádky, považovala spory s ním skutečně za kratochvíli. Necht' se s ní aspoň škádlí, když s ní nechtěl laškovat!

Karolina Světlá: Vesnický román. Praha–Brno, Host 2019, s. 48.

- 1 Kdy a kde se příběh odehrává?
 🖱️ Návodné otázky: Jak se postavy v ukázce oblékají? Jak mohou cestovat? Kdo spravuje vesnici? Jakou roli v životě obce hraje kostel? Proč je problém odejít z manželství, které nefunguje?
- 2 Kdo je kdo: Jak se jmenuje budoucí ženich? Jak se jmenuje jeho matka? Jak je v textu pojmenována nevěsta?
- 3 Proč se chce Antoš oženit?
- 4 Co obnášela vojna v době, o které autorka vypráví?
 🖱️ Možné externí zdroje informací k úkolu:
  - a doprovodný článek k rozhlasovému pořadu:
<https://dvojka.rozhlas.cz/549-schuzka-kdyz-verbujou-budou-brat-7939089>
  - b článek v časopisu *Dějiny a současnost*:
<http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2006/12/slouzit-az-do-roztrhani-tela/>
- 5 Vysvětlete tato slova a slovní spojení:
nášlapek hrdé, bohaté ženy
zkormouceněji
myslí, že je nám sprostá
syna jejího k sobě povýšila
rychtářka se z toho sobě nevyznala
usedlost a povážlivost od ní valně odstupovaly
- 6 Odhadněte věkový rozdíl mezi rychtářkou a Antošem. Jak o sňatku smýšlí Antoš? Odhadněte jeho názor a míru spokojenosti.
- 7 Jednotlivé postavy v textu dávají najevo svůj názor na situaci, aniž by promluvily, a to tak, aby to ostatní ve vesnici pochopili. To znamená, že si k tomu vybírají veřejná místa. O jaká místa jde? Co dělá Jirovcová? A co to může znamenat? Co dělá rychtářka? A o čem takové chování vypovídá?
- 8 Popište/charakterizujte v několika (maximálně deseti) větách situaci, kdy jste měli sami potřebu se opravdu pěkně obléknout. Uveďte své důvody i to, jak jste se v oblečení cítili, eventuálně proč.
 Co tedy znamená, když se člověk pěkně obléká?
 Co ale znamená, jestliže se člověk hodně svátečně obléká pořád? Představte si, že byste měli spolužáka, spolužačku, kteří by se každý den oblékali do školy jako do plesu. Co byste si o tom mysleli?
- 9 Jak se asi Antoš cítil poté, co mu matka řekla svůj názor na sňatek s rychtářkou? Pokuste se odvodit názory matky Jirovcové, jež byly „ve vsi známy“.
- 10 Charakterizujte vztah mezi matkou Jirovcovou a jejím synem Antošem.
- 11 Charakterizujte postavu matky Jirovcové na základě této ukázky.
- 12 Charakterizujte vztah mezi matkou Jirovcovou a její snachou (rychtářkou).
- 13 Zkuste na základě ukázky odhadnout další vývoj událostí.

- 1 Z čeho rychtářka Antoše obvinila?
- 2 Co by podle všeho rychtářka potřebovala? Co jí v tomto vztahu chybí?
- 3 Myslíte si, na základě ukázky, že má Antoš milenku? Nebo že by byl schopen manželku (rychtářku) podvádět?
- 4 Proč takového chování Antoš zřejmě není schopen?
- 5 Antoš považuje obvinění rychtářky za zpozdilost nebo zlomyslnost. Vysvětlete, co to znamená.
- 6 V textu je také uvedeno, že rychtářka porodila Antošovi dva syny, jeden byl krásnější než druhý. Co tato informace vypovídá o postavě Antoše? A jaký asi je Antoš coby dospělý muž? Charakterizujte postavu Antoše.
- 7 To jsou vlastnosti u mladého muže zajímavé, spíše neobvyklé. Čím se podle všeho Antoš řídí? Co je pro něj důležité? Jak je možné, že má mladý muž právě takový charakter?
- 8 Proč se rychtářka vůbec odhodlala k tak vážnému obvinění? Co to o ní vypovídá?
- 9 Pokuste se ve dvojicích sestavit seznam možností, jaké by měla dnešní žena v rychtářčině situaci k dispozici. Koho by mohla navštívit, kdo by jí mohl pomoci?
- 10 Na základě obou ukázek charakterizujte postavu rychtářky.

Řešení (návrh možných odpovědí)

Ukázka 1

- Nejpozději v 19. století, kdy se nosily kroje, obce spravovali rychtáři, svatby a křtiny se odehrávaly v kostele, manželství nebylo možné rozloučit, děti nesměly odporovat rodičům...
- Antoš, Jirovcová, rychtářka. (Otázky jsou důležité kvůli orientaci v textu.)
- Nechce na vojnu. Může mít rychtářku rád. Je to pro něj přijatelnější než vojna.
- (Jedná se o rozvíjení předchozí otázky.) Vojna trvala dlouho, být vojákem bylo náročné, v případě války museli branci bojovat, v přímých střetech docházelo k velkým ztrátám na životech, mnoho z přeživších (i vzhledem k tehdejší úrovni zdravotnictví a špatné hygieně) zůstalo trvale invalidní a čekala je jen nízká penze (neexistovalo sociální ani důchodové zajištění).
- nášlapek hrdé, bohaté ženy* = v dialektu otlak, ztvrdlá kůže na patě – čili něco zbytečného, nic *zkormouceněji* = zarmouceněji, mnohem smutněji *myslí, že je nám sprosta* = myslí, že k nám nepatří, že nám není rovna *syna jejího k sobě povýšila* = pozvedla na svoji společenskou úroveň *rychtářka se z toho sobě nevyznala* = nepřipustila si, jak to doopravdy cítí *usedlost a povážlivost od ní valně odstupovaly* = začala se chovat nerozvázně, nespoutaně, divoce
- Antoš ji horlivě potvrzoval v domněnce té, byl rád, že si žena matčino chování takto vykládá a uraženou se necítí vyhýbavou chladností její.* = Antoš se zdá být spokojený, do sporu mezi matkou a manželkou nijak nevstupuje, je rád, že manželka to řeší rozumně.
- O jaká místa jde? Kostel, náves.
Co dělá Jirovcová? Pláče hlasitě v kostele, neví se, jestli z radosti, nebo ze smutku.
A co to může znamenat? Nesouhlas. Nechodí ani na hostiny. Rodinu nenavštěvuje. Nechce se tam nastěhovat, ačkoli je to jindy zvykem.
Co dělá rychtářka? Pěkně se obléká, dává si na sobě záležet.
A co to může znamenat? Chce ten konflikt zahladit, aby to vypadalo všechno ideálně. Chce zakrýt svůj vyšší věk. Dává tím najevo svoje postavení.
- Spokojenost, štěstí, dobrý pocit, sebevědomí, zamilovanost, snaha umocnit a posílit všechno předchozí, ale i důležitost schůzky nebo akce, na kterou se člověk obléká, snaha zapůsobit.
Co tedy znamená, když se člověk pěkně obléká? Že mu na sobě hodně záleží, že mu záleží na mínění ostatních, že chce ovlivnit mínění ostatních, že se cítí dobře a sebevědomě.
Co ale znamená, jestliže se člověk hodně svátečně obléká pořád? Rychtářka má asi nějaký problém, snaží se tím překrýt nějakou slabinu, nejistotu, teatrálnost (přehnaná závislost na veřejném mínění, hysterie, touha po přijetí, tudíž obecně touha po lásce).
- Překvapený, zkoprnělý, v šoku, smutně; matka je přísná, chladná, tvrdá. Matka mu nedává na výběr, ať syn podle ní udělá cokoli, už to bude vždycky špatně.
Názory podle ukázky: je potřeba dodržet dané slovo, obecně plnit sliby a závazky, dodržovat společenská

pravidla a normy. (*Teď ti jako muži poctivému jiného již nezbyvá, než abys snášel, čeho bůh na tebe sešle, a setrval...* = Člověk má snášet svůj osud, ať je, jaký je, ne mu vzdorovat.)

- Matka je přísná, dodržení daného slova je pro ni důležitější než synovo štěstí, extrémně zásadová, svého syna nerespektuje, dává mu svým chováním jasně najevo, že podle ní udělal chybu.
- Přísná, tvrdá, svérázná, nepřístupná, hrdá, ačkoli je chudá, nechce se dostat do situace, že by měla být někomu vděčná či zavázaná.
- Tchyně svou snachu okázale ignoruje, nechce jí dopřát žádnou radost, nechce se dostat do situace, že by jí musela být za cokoli vděčná, vůbec ji jako svou snachu nepřijímá, odmítá záměrně cokoli pozitivního, svým chováním se chce své snachy dotknout, ale tak, aby to nenarušilo společenský řád obce, nenápadně, aby nezpůsobila skandál. Rychtářka coby snacha se snaží své tchyni zavděčit, přiklonit si ji na svou stranu, nějak si ji získat; její odmítání si zpočátku nebere osobně, možná věří, že se věci časem zlepší, zároveň v ní chování tchyně probouzí vztek, zatím ho však zvládá.
- Asi to nedopadne dobře. Konflikty se zvětší.

Ukázka 2

- Že má milenku, že ji nemiluje.
- Zájem, konverzace, nějaký projev náklonnosti, fyzické doteky, sex.
- Ne.
Argumentujte s pomocí ukázky, proč ne. (*Tolikrát ho plísnila jako hochu, že si z děvčat tak málo dělá, a teď, co byl mužem jejím, se naň zas nemálo horšovala, že tak nerad s ní chodívá k muzikám. Vytáhla-li ho přec do hospody, tu nikdy netančil, ať děvčata k němu přibíhala, aby s nimi šel do kola.*)
- Muzika a tanec mu nic neříkají; své ženě nerozumí; domnívá se, že takové chování neodpovídá jejímu věku; cítí se ublížený, ale citovou vyprahlost své ženy nevnímá ani nechápe...
- Že se jedná o chování, které neodpovídá věku, že se žena chová jako pubertáčka, že se neumí jinak zabavit, že ráda dělá naschvály atd.
- Asi pohledný, ale suchopárný, seriózní, nezajímá se o ženy, uzavřený, nemluvný, jako stařec v mladém těle, nemá zájem o sex.
- Čím se podle všeho Antoš řídí? Co je pro něj důležité? Společenský řád obce, dodržování pravidel, aby všechno probíhalo tak, jak má.
Jak je možné, že má mladý muž takové vlastnosti? Byl tak vychován.
(V této souvislosti je dobré studentům připomenout postavu matky a její zásady.)
- Chtěla ho vyprovokovat, hádky jsou lepší než ticho, myslí si, že když muž nevyhledává ji, musí nutně vyhledávat někoho jiného, chce si ověřit, zda skutečně někoho nemá; rychtářka je žárlivá, vášnivá, majetnická, hádavá, do sebe zahleděná, trochu infantilní, touží po vášnivé lásce, nechce zestárnout.
- Psycholog, terapeut, mediátor.
- Žárlivá, hádavá, majetnická, podivínka, trochu blázen, zoufalá, vyprahlá, touží po lásce a vášni, nechce zestárnout, odhodlaná, neumí se vzdát, je pro svoje cíle ochotná udělat téměř cokoli.

**Karolina Světlá:
Vesnický román
(1867)**

Ivo Říha

Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.
Praha 2021

Semináře České knižnice přináší komentáře k jednotlivým svazkům vydaným v *ČK*. Jsou určeny studentům vysokoškolských a středoškolských literárních seminářů, resp. jejich vyučujícím. Komentáře, jejichž rozsah je mezi 10 a 20 stranami, jsou založeny na rozboru konkrétních textů pocházejících obvykle z uceleného souboru (tj. jedné sbírky, jednoho dramatu apod.). Struktura *Seminářů* kopíruje strukturu ústní maturitní zkoušky z češtiny (literárněhistorický kontext díla, literární žánr, kompozice, témata, čas a prostor, vypravěč / básnický subjekt, jazyk, styl a básnické prostředky).

Semináře navazují na publikace *Rozumět literatuře, Česká literatura 1945–1970, Český Parnas* nebo *Slovník básnických knih* vzešlé z Ústavu pro českou literaturu AV ČR. Chtějí poskytnout výchozí materiál k dalšímu zpracování (konkrétní vyučovací hodina, seminární práce apod.).

Semináře jsou posuzovány dvěma lektory (teoretikem a praktikem) a redakčně zpracovány.